

Matthijs Schouten

“Het klimaatprobleem zit veel dieper dan de CO₂-uitstoot”

“Als we werkelijk iets willen doen aan het klimaatprobleem dan zullen we onze houding ten opzichte van de natuur drastisch moeten veranderen. De natuur is geen grote winkel met goederen en diensten die er voor ons zijn. Wij zijn niet het centrum der dingen, maar deelnemer in de grote gemeenschap van al het leven op deze planeet. Zolang we vinden dat de planeet van ons is, zal er geen duurzame toekomst zijn.”

03 - 01 - 2021 / Door Cees Brinkhuizen

“We leven in een tijd die we het antropoceen zijn gaan noemen, het tijdvak waarin de mens het aanzien van de aarde is gaan bepalen. Dat klinkt misschien geruststellend, maar dat is het helemaal niet. Het antropoceen kenmerkt zich door crisis, na crisis, na crisis. We hebben een biodiversiteitscrisis, een milieucrisis, een klimaatcrisis, en nu ook nog een economische crisis en een pandemie. En de vooruitzichten zijn redelijk bedreigend. Willen we daar werkelijk iets aan veranderen dan zullen we ons eerst moeten realiseren dat al die crises dezelfde wortel hebben: onze omgang met de natuur.”

Matthijs Schouten is ecooloog én filosoof. Hij is hoogleraar ecologie en filosofie van het natuurherstel aan de Universiteit Wageningen. Aan de Universiteit van Cork is hij hoogleraar natuur- en landschapsbescherming. Als ecooloog en filosoof is hij in dienst bij Staatsbosbeheer. Hij is boeddhist en vegetariër.

Op zondag 3 januari 2021 was hij te gast in de derde aflevering van de serie webdebatten van de Beweging van Barmhartigheid over ‘de wereld ná corona’.

Ook in deze aflevering stond de klimaatcrisis centraal en de vraag hoe we die het hoofd kunnen bieden.

Matthijs Schouten realiseert zich dat zijn pleidooi voor een drastische herziening van onze relatie met de natuur lijkt te wringen met de urgentie van het aanpakken van het terugdringen van de CO₂-uitstoot. “We moeten natuurlijk met beide tegelijk aan de slag, maar we moeten het denken over onze relatie met de natuur een grote prioriteit geven, want het is de achterliggende oorzaak van al die crises.”

“De politiek loopt fors achter”

Nee, Schouten is niet bang dat de discussie over de omgang met de natuur tot vertraging leidt. “Als de druk maar groot genoeg is kan het redelijk snel gaan; kijk maar hoe snel bijvoorbeeld het denken over de positie van de vrouw veranderd is, of die van de minderheden. En het is al in gang gezet. Uit onderzoek blijkt dat steeds meer mensen in Nederland en andere Europese landen

Ria Roest: In uw boek over de Wisdom Factor schrijft u dat duurzaamheid een ander leiderschap vraagt. Hoe ziet dat er dan uit?

Schouten: “Het is een leiderschap in verbinding, een leider die stimuleert, inspireert, die enthousiasmeert, en die vanuit een natuurlijk dienen de weg opent. Geen top-down benadering, geen leider die voorop loopt met de rest er achteraan. Het is een leider die tussen de mensen staat en in samenspraak vanuit wederkerigheid wegen zoekt. Overigens kunnen vrouwen dat in het algemeen veel beter dan mannen, is mij opgevallen kijkend naar de leiders die ik in mijn leven ontmoet heb.”

Marloes Vermeer: Wat moet er bij de huidige politiek veranderen?

Schouten: “Ik zou willen dat elke politicus elke dag een half uur in

vinden dat ze voor de natuur moeten zorgen. Ik geef toe dat de handelingspraktijk daarbij nog wel te wensen overlaat.”

Matthijs Schouten vindt het een goede zaak dat de Beweging van Barmhartigheid het debat koppelt aan de aanstaande verkiezingen. “De politiek loopt namelijk fors achter bij wat er al in de samenleving gaande is. Jongeren maken zich duidelijk zorgen, evenals bijvoorbeeld de klimaatbeweging. Bij de verkiezingen kunnen we de druk op de politiek vergroten.”

Schouten doet niet moeilijk over zijn politieke voorkeuren:

“Ik zou stemmen op een partij die duurzaamheid toch wel erg hoog in vaandel heeft staan en dat zijn Groen Links en de Partij voor de Dieren.”

Welvaart inleveren

Met enige aarzeling geeft Matthijs Schouten toe dat we voor een duurzame toekomst wel degelijk welvaart zullen moeten inleveren. “Heel simpel omdat het eindeloze groeimodel niet houdbaar is. Altijd maar meer, elk jaar meer, vooral in materiële zin, dat gaat niet langer. Maar van minder welvaart hoeft je niet minder gelukkig te worden. Je kan de groei ook gaan beschouwen in termen van welzijn: beter onderwijs, een betere gezondheidszorg, een schone omgeving, een mooie omgeving, een land met voldoende natuur. In plaats van ‘welvaart inleveren’ zeg ik dus liever dat we welvaart anders moeten definiëren. Maar zolang we materiële groei nog als welvaart zien, zullen we inderdaad dus een deel van onze welvaart moeten afstaan. Ik zie al steeds meer mensen die dat vrijwillig doen. Ik zie veel jonge mensen die hun toekomst vormgeven vanuit een diep bewogen zijn. Ze voelen zich verbonden met een grotere samenleving op deze planeet en willen vandaaruit leven. Ze vragen zich niet af hoeveel het op gaat leveren of wat ze daarmee verdienen. Er is echt wel iets aan het schuiven.”

Bestrijder van de hebzucht

“Het klinkt misschien nogal moralistisch, maar ik ben inderdaad een bestrijder van de hebzucht. Dat komt ook voort uit het boeddhisme. Het boeddhisme benoemt de hebzucht als een van

stilte reflecteert. Als je kijkt naar de geschiedenis der mensen dan zie je dat leiders werden geacht om contemplatief te zijn. Ze moesten afstand kunnen nemen om daarna dan in wijsheid te beslissen. Dat hebben we helemaal afschaft. We rennen nu in de politieke arena van beslissing naar beslissing, en van hetze naar hetze, van ene media-hype naar de volgende.

Ik zou willen dat elk kamerdebat begint met een kwartier stilte. Wijsheid wordt altijd geboren uit even stil kunnen zijn en contempleren en vandaaruit weer verder gaan.”

Peer Elshout: De Duitse filosoof Kant kwam, vrij vertaald, met de leefregel: ‘Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander niet’. Een andere Duitse filosoof, Hans Jonas, beidde dat uit: ‘Handelt zo dat de gevolgen van je handelen niet in strijd zijn met de duurzaamheid van het leven op aarde’. Redden we het daarmee?

Schouten: “Ja. Als we vanaf nu ons bij alles wat we doen afvragen ‘Is dit wel zo goed voor het welzijn van al het leven op deze aarde?’, dan halen we het.

Dat betekent dus ook dat je je zult moeten verdiepen in wat nodig is voor het andere leven op deze aarde en dat we de natuur als

de wortels van onvrede, pijn en lijden. Grenzeloze hebzucht en zelfzucht gaan altijd ten koste van hetgeen om ons heen leeft. Ik denk dat we daarom zeker ook een aantal vrijheden zullen moeten opgeven. Er is geen ruimte meer voor de ongebreidelde vrijheid om je zelfzucht na te streven. Als we naar een nieuwe toekomst toe willen groeien zullen we ons bewuster moeten zijn van wat het gemeenschappelijk belang is. We hebben twee, drie decennia geleefd in een samenleving waarin het individuele belang primair stond. En dat betekent nu dat het individuele belang weer zal moeten inleveren ten gunste van het gemeenschappelijk belang.”

Barmhartigheid, ook naar de natuur

Woorden als barmhartigheid, compassie en mededogen gebruikt Schouten ook voor de relatie van de mens met de natuur. Hij pleit voor ‘een grenzeloos mededogen’. “Allicht. Heeft u wel eens een dier zien lijden? Wij als mensheid veroorzaken nogal wat lijden bij niet-menselijke wezens, continu. Kijk alleen maar naar de manier waarop we voedsel produceren. Dat we ongebreideld natuur koloniseren en de dierenpopulatie onder steeds grotere druk zetten, dat veroorzaakt lijden. Ik vind lijden geen exclusief recht van de mens. Alle levende wezens kunnen voelen en lijden. Daar dien je rekening mee te houden. Het zorgdragen voor de niet-menselijke levende wezens heeft ook met het voorkomen van lijden te maken.”

Schouten doet ook een beroep op de Beweging van Barmhartigheid. “Het zou mij zeer dierbaar zijn als de Beweging van Barmhartigheid het begrip barmhartigheid zou verbreden naar alle wezens die leven. Dat betekent dat je je richt op het welzijn van al wat leeft en kan lijden, dus ook voor niet-menselijke wezens.”

“De Franse filosoof Bruno Latour pleit ervoor dat we het democratisch bestel zo uitbreiden dat niet-menselijke aanwezigen daar ook een stem in hebben. Met andere woorden: een stem geven aan de natuur. En dat zou voor mij betekenen dat je in alle beslissingen die je neemt over ruimtelijke ordening,

partner mee laten doen in onze toekomstplannen.

Ik denk dat dat de essentie is: ‘Handel zo dat je daarmee het welzijn van het leven nu en in de toekomst niet in gevaar brengt.’”

LUISTEREN

Nynke Laverman en Matthijs Schouten

De zangeres Nynke Laverman herontdekte de natuur en sprak met Matthijs Schouten in haar podcast. En ze zong er natuurlijk over. Schouten ziet een belangrijke rol voor kunstenaars: “Ze bieden ons een andere manier van kijken en waarnemen. Ze kunnen ons de verbinding met de natuur laten zien.”

<https://nynkelaverman.nl/newsitem/podcast-matthijs-schouten>

LEZEN

Spiegel van de Natuur

Het Natuurbeeld in
Cultuurhistorisch Perspectief

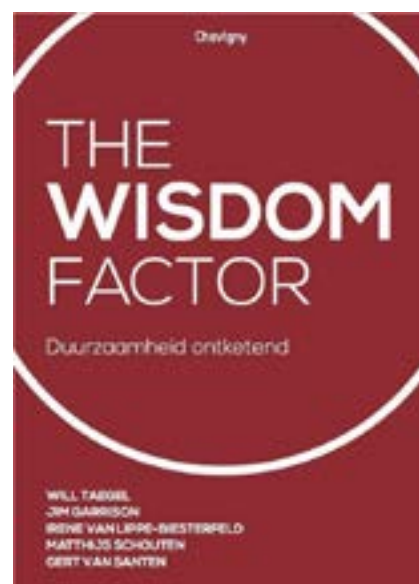
Auteur: Matthijs G.C. Schouten
€ 24,95, 280 p., uitgever: KNNV,
2018

Beweging van Barmhartigheid

over landbouw, over aanleg van wegen, over wat je dan ook doet, de natuur mee laat praten. Nou kan de natuur zelf niet praten, dus moet je je als mens steeds afvragen wat de natuur te zeggen heeft. Wat betekent dit voor de vogels in deze omgeving, wat betekent het voor de plantengroei in deze omgeving. In die zin ga je dus voortdurend het discours aan met de natuur en dan is de natuur werkelijk een partner in het geheel.”

[Beluister de podcast Barm #3 met het complete webdebat met Matthijs Schouten](#)

The Wisdom Factor

Duurzaamheid ontketend

Auteur: Will Taegel, Jim Garrison
Co-auteurs: Irene van Lippe-Biesterveld, Gert van Santen, Matthijs Schouten

€ 8,-, 88 p., uitgever: Land van Oorsprong, 2012

